

מקור מצוות התשובה ועניינה

(לג) וכפר את מקדש הקדש ואת אהל מועד ואת המזבח וכפר ועל הכהנים ועל כל העם הקהל וכפר:
(לד) והיתה זאת לכם לחקת עולם לכפר על בני ישראל מפל חטאתם אחת בשנה ויעש כאשר צוה יקנוק את משה:

יום כפרים במועדי פרשת אמור פרק כג

(כח) .. כי יום כפרים הוא לכפר עליכם לפני יקנוק אלהיכם:
(כט) כי כל הנפש אשר לא תענה בעצם היום הזה ונקרתה מעמיה.

ג] סליחה

כתוב בקרבן חטאת בפרשת ויקרא פרק ד' וה', ובקרבן אשם בפרק ה' ובפרשת קדושים, וכן בקרבנות חטאת שבפרשת שלח.

בבקשות משה אחר חטא העגל בפרשת כי תשא ואחר חטא המרגלים.

בפרשת נדרים בפרשת מטות על נדרים שהפיר האב והבעל.

ובפרשת נצבים 'לא יאבה ה' סלח לו'

ד] קרבנות (וידוי)

פרשת ויקרא פרק ה - קרבן עולה ויורד

- (א) ונפש כיתחטא ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע אסורא יגיד ונשא עונו:
(ב) או נפש אשר תגל בכל דבר טמא או בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה או בנבלת שרץ טמא ונעלם ממנו והוא טמא ואשם:
(ג) או כי יגע בטמאת אדם לכל טמאתו אשר יטמא בה ונעלם ממנו והוא ידע ואשם:
(ד) או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרעו או להיטיב לכל אשר יבטא האדם בשבעה ונעלם ממנו והוא ידע ואשם לאחת מאלה:
(ה) והיה כיהאשם לאחת מאלה והתנדוה אשר חטא עליה:
(ו) והביא את אשמו ליקנוק על חטאתו אשר חטא נקבה מן הצאן כשבה או שעירת עזים לחטאת וכפר עליו הכהן מחטאתו:

אשמות בפרשת נשא - במדבר פרק ה

- (ה) וידבר יקנוק אל משה לאמר:
(ו) דבר אל בני ישראל איש אדאשה כי יעשו מפלחטאות האדם למעל מעל ביקנוק ואשמה הנפש ההוא:
(ז) והתנדו את חטאתם אשר עשו והשיב את אשמו בראשו וחמישתו יסף עליו ונתן לאשר אשם לו:
(ח) ואם אינו לאיש גאל להשיב האשם אליו האשם המושב ליקנוק לכתו מלבד איל הכפרים אשר יכפרו עליו:

מקרא - תורה

א [חטא ועונש

אדם, דור המבול, דור הפלגה, סדום, מצרים, העגל, מרגלים, מי מריבה, שאר חטאי המדבר.

ב] כפרה (וידוי)

'אכפרה פניו במנחה'.

כפרה כתוב בכל הקרבנות שבפרשת ויקרא, וכן בפרשת נשא, בקרבנות המילואים בפרשת תצוה ושמיני, ובקרבנות היולדת המצורע והזבה בפרשת תזריע, בקרבנות יום הכיפורים בפרשת אחרי מות. בפרשת מחצית השקל בפרשת כי תשא, בחטא העגל 'אולי אכפרה בעד חטאתכם'. באיסור אכילת דם בפרשת אחרי 'כי הדם הוא בנפש יכפר'.

ויקרא פרק טז - קרבנות יום הכיפורים בפרשת אחרי מות

- (ו) והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד ביתו:
(ז) והשעיר אשר עלה עליו הגורל לעזאזל יעמדתי לפני יקנוק לכפר עליו לשלח אתו לעזאזל המדברה:
(זא) והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד ביתו ושחט את פר החטאת אשר לו:
(זב) וכפר על הקדש מטמאת בני ישראל ומפשעיהם לכל חטאתם וכן יעשה לאהל מועד השכן אתם בתוך טמאתם:
(זג) וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבאו לכפר בקדש עד צאתו וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל:
(זד) ויצא אלהימזבח אשר לפני יקנוק וכפר עליו ולקח מדם הפר ומדם השעיר ונתן על קרנות המזבח סביב:
(זה) וכלה מכפר את הקדש ואת אהל מועד ואת המזבח והקריב את השעיר החי:
(זח) וסמך אהרן את שתי ידיו על ראש השעיר החי והתנדוה עליו את פלעונות בני ישראל ואת פלפשיהם לכל חטאתם ונתן אתם על ראש השעיר ושלח ביד איש עתי המדברה:
(זט) ונשא השעיר עליו את פלעונותם אל ארץ גזרה ושלח את השעיר במדבר:
(כז) ורחץ את בשרו במים במקום קדוש ולבש את בגדיו ויצא ועשה את עולתו ואת עלת העם וכפר בעדו ובעד העם:
(כזא) ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת אשר הובא את דמם לכפר בקדש יוציא אל מחוץ למחנה ושרפו באש את עורתם ואת בשרם ואת פרשם:
(כזב) והיתה לכם לחקת עולם בחדש השביעי בעשור לחדש תענו את נפשתיכם וכל מלאכה לא תעשו האזרח והגר הגר בתוכם:
(כזג) כי יביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מפלחטאתיכם לפני יקנוק תטהרו:
(כזד) שבת שבתון היא לכם וענייתם את נפשתיכם חקת עולם:
(כזה) וכפר הכהן אשר ימשח אתו ואשר ימלא את ידו לכהן תחת אביו ולבש את בגדיו הדיד בגדי הקדש:

ה' וידוי

תוכחת בחקותי - ויקרא פרק כו

(לט) והנשארים בכם ימקו בעונם בארצת איביכם ואף בעונת אבתם אתם ימקו:
(מ) והתנדו אתעונם ואתענו אבתם במעלם אשר מעלרבי ואף אשרהלכו עמי בקרי:
(מא) אףאני אלך עמם בקרי והבאתי אתם בארץ איביהם או אז ינעו לבבם הערל ואז ירצו אתעונם:

ו' תשובה

פרשת כי תוליד בנים – פרשת ואתחנן דברים פרק ד

(כה) כיתוליד בנים ובני בנים ונושנתם בארץ והשחתם ועשיתם פסל תמונת לל ועשיתם הרע בעיני יקוואלהיך להכעיסו:
(כו) העידתלי בכם היום אתהשמים ואתהארץ כיאבד תאבדון מהר מעל הארץ אשר אתם עברים אתהירגון שמה לרשתה לאתאריכו ימים עליה כי השמד תשמדון:
(כז) והפיץ יקוק אתכם בעמים ונשארתם מתי מספר בגולם אשר ינהג יקוק אתכם שמה:
(כח) ועבדתםשם אלהים מעשה ידי אדם עץ ואבן אשר לא יראון ולא ישמעון ולא יאכלון ולא יריחון:
(כט) ובקשתם משם אתיקוק אלהיך ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך ובכלנפשך:
(ל) בצור לך ומצאאז כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עדיקוק אלהיך ושמת בקולו:
(לא) כי אל רחום יקוק אלהיך לא ירפך ולא ישחיתך ולא ישכח אתברית אבתך אשר נשבע להם:
(לב) כי שאלנא לזמים ראשנים אשרהיו לפניך למנהיום אשר ברא אלהים אדם עלהארץ ולמקצה השמים ועדקצה השמים הנהיה כדבר הגדול הזה או הנשמע כמהו:
(לג) השמע עם קול אלהים מדבר מתוךהאש כאשרשמעת אתה ויחי:
(לד) אנו הנסה אלהים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי במסת באתל ובמופתים ובמלחמה וביד חזקה ובזרוע נטולה ובמוראים גדלים לכל אשרעשה לכם יקוק אלהיכם במצרים לעיניך:
(לה) אתה הראת לדעת כי יקוק הוא האלהים אין עוד מלבדו:
(לו) מרהשמים השמיעך אתקולו ליסרך ועלהארץ הראך את אשו הגדולה ודבריו שמעת מתוך האש:
(לז) ותחת כי אהב אתאבתך ויבחר בזרעו אחריו ויוצאך בפניו בלחו הגדל ממצרים:
(לח) להוריש גוים גדלים ועצמים ממך מפניך להביאך לתת לך אתארצם נחלה כיום הזה:
(לט) וידעת היום והשבת אללבבך כי יקוק הוא האלהים בשמים ממעל ועלהארץ מתחת אין עוד:

פרשת נצבים - דברים פרק ל

(א) והיה כיבאו עליך כלהדברים האלה הברכה והקלה אשר נתתי לפניך והשבת אללבבך בכלהגולם אשר הדיחך יקוק אלהיך שמה:

(ב) ושבת עדיקוק אלהיך ושמת בקולו פכל אשראנכי מצוה היום אתה ובניך בכללבבך ובכלנפשך:
(ג) ושב יקוק אלהיך אתשובותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך יקוק אלהיך שמה:
(ד) אסייה נדחת בקצה השמים משם יקבצך יקוק אלהיך ומשם יקחד:
(ה) והביאך יקוק אלהיך אלהארץ אשרירשו אבתך וירשתה והיטבך והרבך מאבתך:
(ו) ומל יקוק אלהיך אתלבבך ואתלבב זרעך לאהבה אתיקוק אלהיך בכללבבך ובכלנפשך למען חיך:
(ז) ונתן יקוק אלהיך את כלהאלות האלה עלאיביך ועל שונאיך אשר רדפוך:
(ח) ואתה תשוב ושמת בקול יקוק ועשית אתכלמצותיו אשר אנכי מצוה היום:
(ט) והותירך יקוק אלהיך בכל מעשה ידך בפרי בטןך ובפרי בהמתך ובפרי אדמתך לטבה כן ישוב יקוק לשוש עליך לטוב כאשרשש עלאבתך:
(י) כי תשמע בקול יקוק אלהיך לשמר מצותיו וחקתיו הפתובה בספר התורה הזה כי תשוב אליקוק אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך:
(יא) כי המצנה הזאת אשר אנכי מצוה היום לאנפלאה הוא ממך ולא רחקה הוא:
(יב) לא בשמים הוא לאמר מי יעלהלנו השממה ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה:
(יג) ולאמעבר לים הוא לאמר מי יעברלנו אלעבר הים ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה:
(יד) כיקרוב אליך הדבר מאד בפיו ובלבבך לעשותו: ס

חז"ל - משנה

מסכת יומא פרק ח

משנה ח
חטאת ואשם ודאי מכפרין.
מיתה ויום הכפורים מכפרין עם התשובה.
תשובה מכפרת על עבירות קלות ועל עשה ועל לא תעשה ועל החמורות הוא תולה עד שיבא יום הכפורים וכפר:
משנה ט
האומר אחטא ואשוב אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה.
אחטא ויום הכפורים מכפר אין יום הכפורים מכפר.
עבירות שבין אדם למקום יום הכפורים מכפר.
עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכפורים מכפר עד שירצה חברו.
את זו דרש רבי אלעזר בן עזריה (ויקרא ט"ז) מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו עבירות שבין אדם למקום יום הכפורים מכפר עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכפורים מכפר עד שירצה את חברו.
אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל לפני מי אתם מיטהרין מי מטהר אתכם אביכם שבשמים שנאמר (יחזקאל ל"ו) וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם ואומר (ירמיה י"ז) מקוה ישראל

ה' מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקדוש ברוך הוא מטהר את ישראל

רמב"ם

ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה עג

והמצוה הע"ג היא שצונו להתודות על החטאים והעונות שחטאנו לפני האל יתעלה ולאמר אותם עם התשובה. וזה הוא הודוי.

וכונתו שיאמר אנא השם חטאתי עויתי פשעתי ועשיתי כך וכך. ויארץ המאמר ויבקש המחילה בזה הענין לפי צחות לשונו.

ודע שאפילו החטאים שחייבים עליהם אלו המינים מן הקרבנות הנזכרים (מ' סח - עב) שאמר יתעלה שמי שהקריבם נתכפר לו, הנה לא יספיק לו עם הקרבתם בלתי הודוי.

והוא אמרו ית' (נשא ה) **דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם למעול מעל ב"י ואשמה הנפש ההיא והתודו את חטאתם אשר עשו.**

ולשון מכלתא בפירוש זה הפסוק **לפי שנאמר והתודה אשר חטא יתודה על חטא אשר חטא, עליה על החטאת כשהיא קיימת לא משנשחטה, אין במשמע שיתודה היחיד אלא על ביאת המקדש - שזה הכתוב כלומר אמרו ית' והתודה אשר חטא עליה אמנם בא בפרשת ויקרא (ה) במטמא מקדש וקדשיו ומה שזכר עמו ממה שבארנו ונאמר שם במכילתא שאנחנו לא נלמד מזה הכתוב אלא חיוב הודוי למטמא מקדש -**

מנין אתה מרבה שאר כל המצוות תלמוד לומר דבר אל בני ישראל והתודו.

ומנין אף מיתות וכתות אמר חטאתם, כל חטאתם לרבות מצות לא תעשה, כי יעשו לרבות מצות עשה.

ושם נאמר גם כן **מכל חטאת האדם ממה שבינו לבין חברו על הגנבות ועל הגזלות ועל לשון הרע, למעול מעל לרבות הנשבע בשם לשקר והמקלל, ואשמה לרבות כל חייבי מיתות שיתודו, יכול אף הנהרגין על פי זוממין לא אמרתי אלא ואשמה הנפש ההיא.** ר"ל שהוא אינו חייב להתודות כשידע שאין לו חטא אבל הועד עליו שקר.

הנה כבר התבאר לך כי על כל מיני העונות הגדולים והקטנים ואפילו מצות עשה חייבים להתודות עליהם.

ובעבור שבא זה הצווי שהוא והתודו עם חיוב הקרבן, שהיה עולה במחשבה שאין הודוי לבדו מצוה בפני עצמה אבל הוא

¹ ספרי זוטא פרק ה פסוק ה

(ה). וידבר, דבר אל בני ישראל איש או אשה, לפי שנאמר והתודה אשר חטא עליה (ויקרא ה ה) יתודה על חטא אשר חטא. עליה על החטאת כשהיא קיימת לא משנשחטה.

אין במשמע שיתודה היחיד אלא על ביאת המקדש [ומנין את מרבה שאר כל המצוות אמרת דבר והתודו]

ומנין אף מיתות וכתות? אמרת חטאת חטאתם. כל חטאת לרבות מצוה בלא תעשה כי יעשו לרבות מצות עשה אין במשמע ודוי אלא ליחיד מנין אף לצבור ודוי אמרת דבר והתודו

[יכול בזמן שהן מביאין מתודין ומנין אף בזמן שאין מביאין? אמרת בני ישראל והתודו ומנין אף מיתות וכתות? אמרת חטאת חטאתם. כל חטאת לרבות מצוה בלא תעשה כי יעשו לרבות מצות עשה]

התשובה כעיקר והאמונה בתשובה - מקורות 8

מן הדברים הנגזרים אחר הקרבן, הוצרכו שיבארו זה במכילתא בזה הלשון **יכול בזמן שהם מביאין מתודין ומנין אף בזמן שאין מביאין תלמוד לומר דבר אל בני ישראל והתודו.**

ועדיין אין משמע ודוי אלא בארץ מנין אף בגלות תלמוד לומר **והתודו את עונם ואת עון אבותם וכן דניאל אומר לך י"י הצדקה ולנו בשת הפנים.**

הנה התבאר לך מכל מה שזכרנוהו שהודוי מצוה בפני עצמה וחובה לחוטא על אי זה חטא שחטא ובין בארץ ובין בחוצה לארץ בין הביא קרבן בין לא הביא קרבן הוא חייב להתודות כמו שאמר יתעלה והתודו את חטאתם אשר עשו.

ולשון ספרא גם כן (אח"מ פרש' ד) **והתודה זה וידוי דברים.** וכבר התבאר משפטי מצוה זו בפרק אחרון מיומא (פו ב, פז ב):

רמב"ם הלכות תשובה פרק א

[הלכה א]

כל מצות שבתורה בין עשה בין לא תעשה אם עבר אדם על אחת מהן בין בזדון בין בשגגה כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חייב להתודות לפני האל ברוך הוא שנאמר **איש או אשה כי יעשו וגו' והתודו את חטאתם אשר עשו** זה וידוי דברים, וידוי זה מצות עשה.

כיצד מתודין אומר אנא השם חטאתי עויתי פשעתי לפניך ועשיתי כך וכך והרי נחמתי ובושתי במעשי ולעולם איני חוזר לדבר זה, וזהו עיקרו של וידוי, וכל המרבה להתודות ומאריך בענין זה הרי זה משובח.

וכן בעלי חטאות ואשמות בעת שמביאין קרבנותיהן על שגגתן או על זדונן אין מתכפר להן בקרבנם עד שיעשו תשובה, ויתודו וידוי דברים שנאמר **והתודה אשר חטא עליה.** וכן כל מחוייבי מיתות בית דין ומחוייבי מלקות אין מתכפר להן במיתתן או בלקייתן עד שיעשו תשובה ויתודו.

וכן החובל בחבירו והמזיק ממונו אף על פי ששילם לו מה שהוא חייב לו אינו מתכפר עד שיתודה וישוב מלעשות כזה לעולם שנאמר **מכל חטאות האדם.**

אין במשמע ודוי אלא בארץ ומנין אף בגלות ודוי? אמרת והתודו את עונם ואת עון אבותם (שם/ויקרא/ כו מ) וכן דניאל אומר לך ה' הצדקה ולנו בשת הפנים (דניאל/ ט ז) מפני מה כי חטאנו לך:

דבר אל בני ישראל, ע"י ישראל מתודים ואין מתודים לא ע"י גוים ולא ע"י תושבים או בני ישראל פרט לגרים אמרת איש לרבות הגרים: איש או אשה כי יעשו, שחשבו לעשות ולא עשו:

מכל חטאת האדם, ממה שבינו לבין חבירו על הגניבות ועל הגזלות ועל לשון הרע:

למעול, אף על אשמות מתודים יכול בזמן שהן מביאין מתודין ומנין בזמן שאין מביאין ת"ל למעול [יכול אשם שהודע שלו טעון חטאת ומנין אף אשם שאין הודע שלו טעון חטאת ת"ל למעול] מעל לרבות הנשבע בשם לשקר והמקלל.

ואשם ואשמה לרבות כל חייבי מיתות שיתודו. יכול אף הנהרגין על פי זוממין? אמרת לא אמרתי הנפש ההיא:

הלכות תשובה פרק ז הלכה ה

כל הנביאים כולן צוו על התשובה.

ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה.

וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף

גלותן ומיד הן נגאלין שנאמר והיה כי יבאו עליך כל הדברים

וגו' ושבתי עד ה' אלהיך ושב ה' אלהיך וגו'.

רמב"ן

רמב"ן דברים פרק ל

(ב) וטעם ושבתי עד ה' אלהיך ושמעת בקלו ככל אשר אנכי מצוך היום אתה ובניך - שתשוב אל ה' בכל לבבך ובכל נפשך ותקבל עליך ועל בניך לדורותם לעשות ככל אשר אנכי מצוך היום, כאשר עשו בגאולה השנית דכתיב (נחמיה י ל) ובאים באלה ובשבועה ללכת בתורת האלהים אשר נתנה ביד משה עבד האלהים ולשמור ולעשות את כל מצות ה' אדנינו ומשפטיו וחוקיו. או יהיה "מצוך אתה ובניך" כמו מצוך לך ולבניך, כענין ואתה צוית (בראשית מה יט), וכן וירעו אותנו (לעיל כו ו), לנו. ולפי דעתי יש בו סוד גדול, כי ירמוז למה שאמרו (יבמות סג ב) אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף, וכבר דברתי בו:

(ו) ומל ה' אלהיך את לבבך - זהו שאמרו (שבת קד א) הבא לטהר מסייעין אותו, מבטיחך שתשוב אליו בכל לבבך והוא יעזור אותך. ונראה מן הכתובים ענין זה שאומר, כי מזמן הבריאה היתה רשות ביד האדם לעשות כרצונו צדיק או רשע, וכל זמן התורה כן, כדי שיהיה להם זכות בבחירתם בטוב ועונש ברצונם ברע. אבל לימות המשיח, תהיה הבחירה בטוב להם טבע, לא יתאוה להם הלב למה שאינו ראוי ולא יחפץ בו כלל. והיא המילה הנזכרת כאן. כי החמדה והתאוה ערלה ללב, ומול הלב הוא שלא יחמוד ולא יתאוה. וישוב האדם בזמן ההוא לאשר היה קודם חטאו של אדם הראשון, שהיה עושה בטבעו מה שראוי לעשות ולא היה לו ברצונו דבר והפכו, כמו שפירשתי בסדר בראשית (ב ט):

וזהו מה שאמר הכתוב בירמיה (לא ל - לב), הנה ימים באים נאם ה' וכרתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית חדשה לא כברית אשר כרתי את אבותם וגו', כי זאת הברית אשר אכרות את בית ישראל אחרי הימים ההם נתתי את תורתי בקרבם ועל לבם אכתבנה, וזהו בטול יצר הרע ועשות הלב בטבעו מעשהו הראוי. ולכן אמר עוד (שם פסוקים לב לג) והייתי להם לאלהים והמה יהיו לי לעם ולא ילמדו עוד איש את רעהו ואיש את אחיו לאמר דעו את ה' כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם, ובידוע כי יצר לב האדם רע מנעוריו וצריכים ללמד אותם, אלא שיתבטל יצרם בזמן ההוא לגמרי: וכן נאמר ביחזקאל (לו כו כז) ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה אתן בקרבכם וגו' ועשיתי את אשר בחקי תלכו, והלב החדש ירמוז לטבעו, והרוח לחפץ ולרצון. וזהו שאמרו רבותינו (שבת קנא ב) והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ (קהלת יב א), אלו ימות המשיח, שאין בהם לא זכות ולא חובה. כי בימי המשיח לא יהיה באדם חפץ אבל יעשה בטבעו המעשה הראוי, ולפיכך אין בהם לא זכות ולא חובה, כי הזכות והחובה תלויים בחפץ:

(יא) וטעם כי המצוה הזאת - על כל התורה כולה.

והנכון, כי על כל התורה יאמר (לעיל ח א) "כל המצוה אשר אנכי מצוך היום", אבל "המצוה הזאת" על התשובה הנזכרת, כי והשבות אל לבבך (בפסוק א) ושבתי עד ה' אלהיך (בפסוק ב) מצוה שיצוה אותנו לעשות כן. ונאמרה בלשון הבינוני לרמוז בהבטחה כי עתיד הדבר להיות כן. והטעם, לאמר כי אם יהיה נדחך בקצה השמים ואתה ביד העמים תוכל לשוב אל ה' ולעשות ככל אשר אנכי מצוך היום, כי אין הדבר נפלא ורחוק ממך אבל קרוב אליך מאד לעשותו בכל עת ובכל מקום:

וזה טעם בפ"ך ובלבבך לעשותו - שיתודו את עונם ואת עון אבותם בפניהם, וישובו בלבם אל ה', ויקבלו עליהם היום התורה לעשותה לדורות כאשר הזכיר (לעיל פסוק ב) אתה ובניך בכל לבבך - כמו שפירשתי (שם):

רבינו יונה

שערי תשובה א א

מן הטובות אשר היטיב השם יתברך עם ברואיו, כי הכין להם הדרך לעלות מתוך פחת מעשיהם ולנוס מפח פשעיהם, לחשוך נפשם מני שחת ולהשיב מעליהם אפו, ולמדם והזהירם לשוב אליו כי יחטאו לו, לרוב טובו וישרו כי הוא ידע יצרם, שנאמר (תהלים כה, ח): "טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך".

ואם הרבו לפשוע ולמרוד ובגד בוגדים בגדו, לא סגר בעדם דלתי תשובה, שנאמר (ישעיה לא, ו): "שובו לאשר העמיקו סרה". ונאמר (ירמיה ג, כב): "שובו בנים שובבים ארפה משובותיכם".

והזהרנו על התשובה בכמה מקומות בתורה.

והתבאר, כי התשובה מקובלת גם כי ישוב החוטא מרוב צרותיו, כל שכן אם ישוב מיראת השם ואהבתו, שנאמר (דברים ד, ל): "בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבתי עד ה' אלהיך ושמעת בקולו".

והתבאר בתורה, כי יעזור ה' לשבים כאשר אין יד טבעם משגת ויחדש בקרבם רוח טהורה להשיג מעלת אהבתו, שנאמר (דברים ל, ב): "ושבתי עד ה' אלהיך ושמעת בקולו ככל אשר אנכי מצוך היום אתה ובניך בכל לבבך ובכל נפשך". ואומר בגוף הענין (דברים ל, ו): "ומל ה' את לבבך ואת לבב זרעך" - להשיג אהבתו.

והנביאים והכתובים דברו תמיד על דבר התשובה, עד כי באו עקרי התשובה כלם מפורשים בדבריהם כאשר יתבאר.